

Neke nedaće Dubrovnika poslije velikog potresa

O Dubrovniku se do sada mnogo pisalo, i još će se mnogo pisati. Kad ovo kažem ne mislim na hronično pisanje reportera u našim dnevnicima koji obavještavaju javnost o raznim zbivanjima u ovom gradu. Naime, pisalo se o prošlosti Dubrovnika toliko da su danas o njemu napisane čitave biblioteke. Istoričari sa velikim interesom istražuju prošlost Dubrovnika. Posebno je zanimljivo upoznati se sa radom dubrovačkog Senata i diplomatije koji su do blizu hiljadu godina vješto vodili ovu mikroskopsku republiku.

U ovom članku govorit ćemo ukratko o nekim nedaćama Dubrovniku koje su ga pratile za punih sto godina poslije velikog zemljotresa. Ovaj zemljotres koji se dogodio 6. aprila 1667 godine, pišu istoričari, po svom velikom razoru i pustoši koje je iza sebe ostavio, bliži je bio kataklizmi nego katastrofi. Najstrašnija pustoš bila je među ljudstvom. Preko pet hiljada lješeva ostalo je pod ruševinama velikih renesansnih palata. Poznata je bila arhitektura starog Dubrovnika. Ona ni u čemu nije zastajala iza arhitekture talijanskih gradova, Venecije, Fi-

rence i drugih. Za nekoliko sekundi, kobnog šestog aprila prije tristo godina, sve ljepote dubrovačke arhitekture bile su gomila kamenja.

Mnogobrojno dubrovačko brodovlje koje se tada nalazilo u lukama grada i Gruža otpuno je uništeno. Trgovačka flota ovog grada bila je jedna od najvećih na mediteranu. Poznata je pobožnost Dubrovčana koji su bili vrlo odani katoličkoj crkvi. Dubrovački pomorci nastojali su uvijek da u doba uskrsnih praznika budu kod svojih porodica da u porodičnom krugu proslave praznik. Budući je te godine Uskrs pao negdje tih dana, to je praznik uvećao katastrofu i u ljudstvu i u materijalu. Isto tako uništen je škar u Gružu i na njemu su novosagrađeno brodovlje kao i ono koje je bilo na opravi. Prema onome što su stari hroničari zabilježili, od nekoliko stotina dubrovačkih brodova, ostalo je poslije zemljotresa sposobnih za plovidbu oko pedeset. Ovih pedeset brodova za dugo godina nije izlazilo iz Jadranskog mora. Tek početkom XVIII vijeka prošao je prvi dubrovački brod kroz Otrantska vrata na putu za Smirnu. U Dubrovniku je to bio svečan dan koji je slutio na novu slavu staroga grada.

U materijalnoj šteti, pored palata i brodovlja uništena su velika bogatstva u gradu: fabrika oružja, kovnica novca, arsenal i dr. Istoričari Engel i Stojanović navode kao primjer dubrovačkog bogatstva doba zemljotresa, da je jedna trgovačka firma u ulici Prijeko raspolagala sa oko dvadeset miliona dukata. Ovo je basnoslovna suma i za današnje američke biznismene.

Dalmatinci vole more iznad svega, a Dubrovčan; pogotovo. Oni satima gledaju u more. S morem šapuću, s morem pričaju, s morem i o moru pjevaju. Oni su kroz svoju veliku istoriju umjeli iskoristiti svaku blagodat koju daje ova neukrotiva stihija. I zaista Dubrovčani su bili osedlali ovu stihiju, uzjahali na nju i primorali je da radi za njih, da što više gomilaju svoje bogatstvo. Uvećavanje bogatstva ujedno je uzdizalo njihovu kulturu, prema tome nije nikakvo čudo što su se ovdje javljali Držić, Minčetić, Gundulić i drugi.

A sada da vidimo neke nezgode koje su pratile Dubrovnik poslije zemljotresa.

U »Hrišćanskoj ligi« protiv Turske, Dubrovnik nije nikada učestvovao. To je i razumljivo. Ovaj grad potpuno oslabljen i u ljudstvu i ekonomski nije mogao prkositi nikome. Osim toga, kopnena granica Dubrovačke republike dodirivala se svuda sa Turskom pa se, prema tome, nije mogao izlagati očitij opasnosti. Ovo tim prije što su hrišćanske države (Austrija, Venecija, Francuska i dr.) bile daleko i ne bi mogle na vrijeme pružiti Dubrovniku nikakvu pomoć.

Neangažiranje Dubrovnika u Ligi koristila je stara i vječitá dubrovačka rivalica Venecija. Ona je kod hrišćanskih država a pogotovo kod pape optuživala Dubrovnik kao »antihrišćanski grad koji pomaže Turke«.

Nova dubrovačka diplomatija, formirana iz novog Senata uspješno je slijedila tradicije stare dubrovačke poklissarske (diplomatske) službe. Ona je sa uspjehom pobijala venecijanske optužbe, prikazujući svoj bezizlazan položaj, ako pristupi Ligi. Svakako su Mlečići i željeli da Dubrovnik jedanput zauvijek dođe u takav položaj iz koga se više ne može pojaviti kao slobodna država.

Najzad, godine 1699. Karlovačkim mirom, prestaje opasnost po Dubrovnik. Car Leopold I sa Turskom u ugovoru o miru unio je jednu stavku koja garantira slobodu Dubrovniku.

Uzgređ navodim da su i neke evropske sile dosta zavidne Dubrovniku. Naveo sam da je dubrovačka flota bila jedna od najvećih na Sredozemnom moru. Dubrovačko brodovlje sa svojom trgovinom redovno je svračalo u talijanske luke Mesinu, Livorno i Đenovu, odakle je dalje trgovina išla na zapad i srednju Evropu. Poslije propasti dubrovačke flote Francuzi pokušavaju da sredozemnu trgovinu okrenu preko Marseljske luke. Ovo im nikako nije pošlo za rukom. Zbog ovog neuspjeha Francuzi i dalje smatraju Dubrovčane krvnicima. I pored svih nedaća spolja, Dubrovnik se počeo oporavljati. Njegovo pomorstvo jača. Dubrovačko brodovlje sve češće i u većem broju prolazi kroz Otrantska vrata.

Osamnaesti vijek počinje u svijetu dosta burno. Opet ratovi. U ratu između Rusije i Turske venecijanske intrige se nastavljaju. I ovaj put ista tema »Dubrovnik cruzjem pomaže Tursku«. Dubrovačkom poklissaru Gučetić-Gozze na ruskom dvoru uspjelo je da odbaci ove »klevete«, iako je u optužbama bilo ponešto istine.

U drugom ratu između Katarine velike, carice ruske i Turske, u Jadransko more uplovila je 1768. g., ruska flota pod komandom admirala Orlova. Orlov je od Mlečića saznao da su zaista Dubrovčani prodali Turskoj oružje. Ruska flota doplovi pod sam grad, a Orlov zaprijeti da će grad bombardirati. Dubrovačka diplomatija razvila je sve svoje sposobnosti da obeskrjepi tužbu. Orlov nije tako odmah prihvatio obranu kao istinitu, nego je preko svojih ljudi pratio držanje Dubrovčana. Najzad je uspjelo dubrovačkom diplomati Franju Ranjaninu da odobrovolji Orlova i s njim zaključi mir i prijateljsku suradnju. Ugovor o miru potpisan je na ruskom brodu »Nadežda« u Livornu 1775. godine.

Godine 1798. javlja se nova nezgoda. Francuska koja je bila zavidna Dubrovniku, preko svog krfskog delegata zatražila je zajam od Dubrovnika u iznosu od dva miliona lira. Ton francuske poruke o zajmu imao je vrlo ozbiljan prizvuk. Osim toga Francuska je već tada bila najveća sila na evropskom zapadu.

Istoričari Engel — Stojanović pišu da je u to vrijeme bio na čelu republike »strašljivi senat« te da je bez govora udovoljio francuskom traženju.

Da li je Senat bio strašljiv ili ne, nećemo ovdje donositi sud o tome, ali je poznato da u to doba ni jedna zapadno evropska država ne bi odbila francusko traženje.

Kako Senat nije imao toliku gotovinu da uputi Francuzima, to je zatražio od pape Pija VI da mu dozvoli prodati benediktinsko dobro na Lokrumu. Inače ovaj je zajam Dubrovčanima došao u nezgodan čas, jer je već bio dat zajam austrijskom providuru u Kotoru. Vjeruje se da je ustrijski providur po naredenju svoje vlade iz Beča zatražio zajam od Dubrovnika, da bi mogao utvrditi Boku Kotorsku protiv Francuza. Isto tako trebalo je Boku utvrditi i prema Crnoj Gori, jer »Crnogorci nemaju straha ni od koga, ni od Sultana, ni od Mletaka, pa ni od Francuza«.

Marko PETRIČEVIĆ
Dubrovnik